

Marslakók és más tudósok

Hargittai István – Hargittai Magdolna

Budapesti séták a tudomány körül

Akadémiai Kiadó, 292 oldal, 3800 Ft

Különleges, egyedi könyvet kap az érdeklődő: kalauz a budapesti tudósokhoz. A sok fényképpel illusztrált könyv emléktáblákhoz, szobrokhoz, egyetemi tanszékek épületeihez kíséri el az olvasót. Feltárja és közelhozza egy város tudományának sikerekkel és tragédiákkal teli történetét. A könyv először angolul jelent meg az Oxford University Pressnél 2015-ben, s annak fordítását adta ki most az Akadémiai Kiadó.

Az író házaspár „egyik felét”, Hargittai Istvánt kérdezi Fejes Imre: miért érdekli az angolokat és most már a magyar olvasókat is Budapest tudományos élete, kultúrája.

Hargittai István: Mindaz, amit magamról elmondok, mindkettőnkre vonatkozik. Tudományos kutató vagyok, munkáimat angolul publikálom, hiszen az a tudomány „hivatalos” nyelve. Kézenfekvő volt az angol megjelenés. Tudományos magazint szerkesztettem Amerikában, több könyvem is megjelent, némelyik magyarul is napvilágot látott.

Hogyan került kapcsolatba a nagynevű Oxford University Press kiadóval, az eredeti kiadás megjelentetőjével? Több könyvem is megjelent már náluk, először egy szakkönyv, majd egy másik a Nobel-díjról és Nobel-díjasokról, és az nagy sikert aratott. Ez után kértek fel, hogy írjak egy könyvet a „magyar marslakókról” (magyar kiadás: *Az öt világformáló marslakó*; Vince Kiadó, 2006)

Kik a magyar marslakók? Öten voltak, Kármán Tódor, Szilárd Leó, Wigner Jenő, Neumann János és Teller Ede. Magyar tudósok, elsősorban fizikusok, akik nyugatra mentek és kockára tették a tudományos kutatói pályájukat, hogy az Egyesült Államok és a szabad világ védelmének szenteljék munkásságukat. Világgraszoló eredményeket értek el.

Honnan származik az elnevezés? A Manhattan-terv kidolgozása alatt feltűnt, hogy az atombomba-projekten sok magyar dolgozik. Egyszer megkérdezték Szilárd Leót, hogy lehet, hogy ennyi briliáns magyar koponya dolgozzon egy helyen, mire Szilárd Leó azt válaszolta, „mi nem is magyarok vagyunk, hanem a Marsról jöttünk, csak magyarul beszélünk, hogy álcázzuk az eredetünket”. Ez a történet sok változatban szerepel az irodalomban, de ez a marslakó kifejezés eredete. Ez a könyvem nagyon sikeres lett Amerikában,

de része volt benne némi szerencseének és reklámnak is. Amerikában divat, hogy a legsikeresebb üzletemberek úgy népszerűsítik az olvasást, hogy választanak egy aktuálisan megjelent könyvet, amit mindenkinek ajánlanak. Egy üzletember, aki történetesen nagyon gazdag és híres, a Marslakókat választotta az év könyvének, és ez olyan propagandát csinált könyvemnek, hogy a kiadó alig győzte utánn nyomni.

Mennyire inspirálta a siker?

Ez a könyv adta az ötletet a Teller Ede életét bemutató könyvemhez (*Teller*; Akadémiai Kiadó, 2011), hiszen az öt tudós közül ő a legellentmondásosabb – vagy gyűlölik vagy piedesztálra emelik. A korábbi elfogult Teller-életrajzok helyett sikerült írnom egy kiegyensúlyozott, a szigorú kritikusok szerint is elfogulatlan könyvet.

Ön tudományos kutatóként dolgozott, de igazából más szakterületen, mint azok, akikről írt. Mennyire volt nehéz a tudományok közötti „átjárás”?

Kutatói múltam abban segített, hogy saját kutatásaimban is mindent tényekre alapoztam és ezt megtartottam a könyvírásban is. Bemondásra, megérzésekre semmit sem fogadtam el. Sokat segítettek levéltári kutatásaim. A marslakókkal kapcsolatban elég sok ponton találkozott az én kutatói hátterem az ő érdeklődésükkel, ilyen szempontból nagyon jó helyzetben voltam.

De hogyan lesz egy kutatóból szépíró is egyben, hiszen akár a *Budapesti séták a tudomány körül*, akár előző munkái is irodalmiaknak is mondhatók?

A szakmán kívüli kitekintést én és a szerzőtársam, a feleségem már nagyon hamar elkezdtük. Írtunk olyan szakkönyveket, amiknek egy része már szinte irodalmi jellegű volt. Az évek során nagyok sok interjút készítettem, szerencsém volt sok Nobel-díjas és más kiváló tudóssal találkozni, velük beszélni. Ennek nyomán született meg a Nobel-díjról szóló könyvem is (*Út Stockholmba: Tudósok és Nobel-díjak*; Galenus Kiadó, 2004). Hozzá kell tennem, hogy nagyon élvezem az írást.

Miről is szól a *Budapesti séták a tudomány körül*?

Bemutatjuk Budapest tudományos emlékeit, szobrokat, emléktáblákat, épületeket, helyszíneket, amik egy-egy tudóshoz köthetők. De azért is érdekes lehet ez a kézikönyv, mert igyekeztünk belevinni azt a hangulatot is, amit Budapesten a tudománnyal és a nem tudománnyal foglalkozók is éreznek a tudománnyal kapcsolatban. Az előszóban megírtuk például, hogy az egyik legnagyobb tudósunk, Szent-Györgyi Albert, a halála előtt még egyszer eljött Budapestre, mondván, hogy magába szeretné szívni azt az atmoszférát, amit az emberek éreznek a tudomány iránt. Magyarországon van valami különleges affinitás a tudomány iránt. Ezt akkor is hangsúlyozni kell, ha magam is sokat bírálok azt a politikusi hozzáállást, amely szerint kevés támogatással is kiválót tudnak alkotni a magyar tudósok. El vagyunk telve azzal, hogy milyen nagyszerű a magyarországi tudomány teljesítménye, de az eredményekbe beleszámítjuk a mostanság külföldön dolgozó, valamint a korábban külföldre menekült, gyakran kifejezetten elüldözött kutatók eredményeit is.

Valamiért mégis fontos a tudomány hazánkban.

Van valami eredendő tisztelet nálunk a tudomány iránt. Ezt a saját bőrömen is tapasztaltam, amikor kezdő kutató voltam. A tudomány iránti tiszteletet lépten-nyomon lehet érezni. Ez a tisztelet és érdeklődés inspirált bennünket is arra, hogy érdekes könyvet készítsünk. Több száz fényképpel mutatjuk be a tudományos emlékeket, írunk a tudósokról, elmesélünk történeteket. Útikalauznak is szánjuk, de természetesen ez nem tudománytörténet, mert sok véletlen körülményen is múlik, hogy ki kap, és ki nem kap szobrot esetleg hasonló súlyú teljesítményért.

Mik a közeljövő tervei?

E könyv sikere nyomán elhatároztuk, hogy hasonló, tudományos sétát teszünk New Yorkban is, amiből szintén útikönyvet szeretnénk írni.